

303

FEBRER
2015

DESPRÉS DE CHARLIE HEBDO: ser musulmà i sentir-se europeu

Yolanda Onghena, Investigadora sènior CIDOB

Europa no és una idea abstracta flotant en la boira buròcrata de Brussel·les. No, Europa és aquesta unió d'europèus, és a dir, una unió de persones que se suposa que, al marge de la seva pertinença nacional, senten una certa pertinença supranacional. Fins on ha treballat Europa aquesta unió entre ciutadans? Durant anys s'ha parlat de proximitat, de convivència, de la diversitat cultural que havia d'aportar aquest plus a qualsevol identitat, però, en la majoria dels casos, tot va quedar en paraules buides, en alguna política en època de pre-campanya electoral o en un eslògan que ens feia sentir bé. No obstant això, moltes d'aquestes paraules han perdut avui la seva innocència per la seva complicitat a l'hora de proposar polítiques des d'una miopia xovinista, nacionalista o universalista. Després dels atemptats de París i l'alerta terrorista a Verviers (Bèlgica) hem vist aparèixer una nova mobilització ciutadana. Ciutadans europeus en marxa contra el terror, el radicalisme i l'amenaça. Podem veure també com, de manera discreta, emergeix un espai públic europeu compartit entre tots en què la gent pugui reaccionar als canvis, aprendre de la diferència respecte a l'altre, separar-la de qualsevol miopia cultural i qüestionar la seva responsabilitat.

Bèlgica, el país de la Unió Europea que proporcionalment més joves ha vist marxar a la guerra de Síria i l'Iraq, és el centre avui de moltes d'aquestes iniciatives. Un cas paradigmàtic d'aquest procés de canvi és el de la ciutat de Vilvoorde, un nucli industrial al nord de la regió Brussel·les-Capital on, a més de la població flamenca, habita una minoria francòfona i compta amb dues importants minories al·lòctones: una d'elles d'origen marroquí i l'altra d'origen espanyol. La fàbrica Renault (construïda el 1922) va ser una icona de l'època de la industrialització i atreïa treballadors immigrants (un de cada cinc habitants de Vilvoorde és de nacionalitat o origen estranger). Encara són a la memòria del país les protestes pel tancament, totalment imprevist, de la fàbrica, que va provocar les primeres vagues transnacionals, compartides per treballadors de Renault a altres països. Des del 2013, Hans Bonte -a qui l'extrema dreta de la regió anomena despectivament Hassan Bonte-, llicenciat en sociologia i ciències polítiques, és alcalde d'aquesta ciutat traumatitzada i el responsable d'organitzar la convivència entre les generacions de fills d'obriers frustrats i decebutos. Aquests dies ha saltat a les notícies per haver estat convidat pel president dels Estats Units, Barack Obama, com a *keynote speaker* al 'Global Security Summit' de Washington. Hans Bonte, com a responsable del dossier sobre els gihadistes a una ciutat amb un nombre considerable de joves a Síria i a l'Iraq, demana al

govern abordar amb urgència la creixent urbanització als barris perifèrics. La seva política enfocada al *community engagement* ha sabut reconquistar la confiança dels seus conciutadans i, especialment, la de pares de possibles futurs gihadistes. És una qüestió de confiança i de responsabilitat: “si vols que els pares denunciïn els seus propis fills radicalitzats, tot gira al voltant de la confiança. És la nostra responsabilitat perquè aquests joves han crescut aquí i és aquí també on els hem de protegir”, declara Bonte.

Una altra iniciativa de ciutadans europeus que s’ha materialitzat a Bèlgica és la de EmBem (Empowering Belgian Muslims). Abdel El Arbi, cineasta, Fouad Gandouil, polític i responsable regional, Ossama Ben Ali, actor i presentador de televisió, entre d’altres, proposen un espai de discussió entre musulmans sense que hi hagi exigències de lideratges per pensar un islam que afavoreixi la convivència i porti alguna cosa a la cohesió social. “Hi ha certes coses que no hem volgut veure i, durant anys, no hem assumit la nostra responsabilitat” -diu Michael Privot, director d’ENAR (European Network against Racism)- “però en aquest moment ja no podem seguir en aquesta confrontació mútua. És una qüestió de supervivència, tant per a les comunitats com per a tota la societat”.

L’any 2013, Bilal Benyaich, escriptor i polític belga, va publicar un llibre sobre la radicalització dels joves marroquins a Brussel·les. En aquest estudi advertia del progrés del salafisme i, en especial, d’un salafisme militant, activista i proselitista, que vol ampliar la seva influència i els seus seguidors, i alertava dels riscos de romandre cecs davant aquesta progressió. Però la radicalització era un tema transnacional, com si no existís un aquí i un ara, i es pogués dissimular una realitat que no és localitzable enlloc. Quan, entre altres coses, territori, subjectivitat i col·lectiu social ja no coincideixen o no tenen perquè coincidir, és difícil produir localitat com un sentiment de pertinença. Allò local no és nostàlgia sinó condició i en aquest moment ja no val l’excusa transnacional perquè no podem seguir tractant la confrontació com si no anés amb nosaltres.

I en aquest debat ha sorgit un altre llibre i una altra iniciativa, més controvertits, ja que el seu autor, Dyab Abou Jahjah, era la cara de la Lliga Àrab Europea, una organització radical que fa 10 anys defensava els drets dels immigrants. El 2002, Dyab va ser expulsat de Bèlgica, acusat d’incitar la protesta després de l’assassinat racista d’un jove musulmà a la ciutat d’Anvers. L’escriptor va tornar al país el 2013 amb un llibre: “*De stad is van ons*” (La ciutat és nostra) i una nova iniciativa: Mouvement X. Dyab diu les coses com són, de manera provocadora: –qui hagués pensat que 6.000 barbuts i un nombre d’adolescents a qui els agrada fer-se selfies amb un cadàver, en un parell de mesos controlarien una regió tan immensa?–. Alguna cosa li queda del seu to radical, que considera el salafisme una mena de racionalisme de la fe, “una idolatria de textos en comptes d’una interpretació”. Però hi ha un canvi de paradigma de nacionalisme identitari a ciutadania activa. Perquè la identitat no sigui política, Dyab ens convida a pensar junts sobre una nova ciutadania. Quin tipus de ciutadania? Quina política? I quin “nosaltres”?

També hi ha hagut altres mobilitzacions ciutadanes a Bèlgica, com els habitants de Molenbeek, una de les 19 municipalitats de la regió Brussel·les-Capital, que en les darreres setmanes ha estat esmentada cada cop que es parlava de terror, de sospitosos i de xarxes gihadistes. Aquests europeus, alguns nacionalitzats d’una manera incompleta, s’han manifestat per deixar sentir la seva veu: “no tots som terroristes”. Tot el barri va sortir al carrer el dia 31 de gener de 2015: nens amb algun origen marroquí o turc però nascuts a Europa, jugant amb altres nens de la seva edat, néts d’espanyols, portuguesos o italians, i anant a l’escola a Molenbeek, com qualsevol altre nen del barri; mares magrebines que deien estar molt atentes per si els seus fills adolescents anaven per mal camí, com qualsevol mare amb fills adolescents. Amb l’eslògan –je suis 1080” -codi postal de Molenbeek- volien demostrar que se sentien orgullosos de viure en aquesta comuna de Brussel·les de

la qual últimament només es parla de manera negativa per la sospita constant de suposades connexions terroristes.

Reaccions des de visions molt diferents però amb un objectiu en comú: trencar amb aquest silenci hipòcrita, dir les coses pel seu nom i passar a l'acció, ja que la passivitat només pot ser còmplice d'una ficció de neutralitat i el silenci coartada per mantenir-la. L'aparició d'aquestes iniciatives ha anat agafant forma des de fa temps, en una clandestinitat en època de falses promeses a partir d'una diversitat instantània, que havia de justificar la nostra miopia.

Però hi ha una Europa que segueix miop. Són els nostàlgics d'aquesta idea d'una Europa sinònim de benestar, de tranquil·litat i seguretat, que temen quedar-se sense feina o perdre el statu-quo i prefereixen buscar un culpable a haver d'impli-car-se o qüestionar-se la seva responsabilitat. Si aquesta negació es vesteix d'ideo-logia, és molt fàcil trobar altres europeus que, per ser o tenir alguna cosa diferent, seran els culpables ideals: aquells que han vingut a "embrutar" el niu del benestar, aquells als quals podríem fer responsables del que anava malament a la nostra societat. Aquests *altres* ciutadans europeus reivindiquen avui la igualtat i la ciu-tadania de ple dret, però no hi ha lloc per als seus somnis, les seves esperances ni les seves memòries. Qui farà d'intermediari entre un residu d'identitat llunyana, que té a veure amb la immigració de pares o avis, i una altra emergent amb la qual puguin enfrontar el futur?